

ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN URA- JA REKRYTOINTI- MALLI

Seija Koskela

**Kehittämishankeraportti
Lokakuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Koskela, Seija	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 26	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ura- ja rekrytointimalli		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen erityisopettajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Torvinen, Hannele		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Tämän kehittämishankeraportin tavoitteena on kuvata niitä toimenpiteitä, joilla edistetään erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ammattiin valmistumista ja työllistymistä. Raportin alkuosassa käsitellään aiheen teoreettista taustaa: mitä on erityisopetus yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa ja miten erityistä tukea tarvitsevaa opiskelijaa voidaan tukea. Tässä osassa pohditaan myös, mitä ovat koulutuksellinen integraatio ja inklusio. Lopuksi selvitetään ura –käsitettä ja mitä ura- ja rekrytointimallilla tarkoitetaan. Inklusio nähdään tässä työssä opetuksen muokkaamisena siten, että oppimisen esteitä voidaan poistaa. Urasuunnittelu taas on kokonaisvaltaista opintojen suunnittelua ja työllistymisen tukemista. Kehittämishankkeen toisessa osassa esitetään eräs malli erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan urapolun tukemiseksi. Siinä esitetään ne opiskelijahuollolliset ja muut tukitoimet, joilla opiskelijan valmistumista ja työllistymistä voidaan tukea. Tärkeintä on muistaa, että opiskelijan työllistymisen tukeminen on koko oppilaitoksen asia ja koskee koko opiskeluaikaa. Myös tuetun työllistymisen käsite otetaan esille. Lopuksi pohditaan, millaisia rajoituksia oppilaitoksissa on mallin toteutumiselle. Suurin este lienee taloudellisen ja henkilöstöresurssin riittämättömyys.		
Avainsanat (asiasanat) Ammatillinen erityisopetus, erityistä tukea tarvitseva opiskelija, ura, ohjaus, työllistyminen		
Muut tiedot Liitteenä Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän tiedonsiirtolomake		

Author(s) Koskela, Seija	Type of Publication Development project report	
	Pages 26	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title A Special Educational Needs Student's Career and Recruitment Model		
Degree Programme Teacher Education College, Special Needs Teacher Education		
Tutor(s) Torvinen, Hannele		
Assigned by		
Abstract <p>The aim of this development project report is to present one model for supporting a special educational needs student to reach his/ her vocational qualifications and to find employment after graduation.</p> <p>The first part of the report deals with the concepts of special educational needs and how they are met in general vocational institutes. Also the concepts of educational integration and inclusion are dealt here. The concepts of career and recruitment are also explained in the first part of the report.</p> <p>The second part of the report presents one model that can be used in vocational institutes to support the students with special educational needs. It describes the actions that can be carried out to facilitate the students' transition to vocational education and later their graduation and employment. In this part of the report the concept of supported employment is clarified.</p> <p>In the conclusion part the possible difficulties of this model are discussed.</p>		
Keywords special educational needs, career, recruitment		
Miscellaneous Attachment 1, A Form for Transferring Information		

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	2
2. AMMATILLINEN ERITYISOPETUS	3
2.1 Erityisen tuen tarpeen käsite	4
2.2 Integraatio ja inklusio	5
3. URA- JA REKRYTOINTITOIMINTA	7
4. KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA JA TAVOITTEET	9
5. ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN URA- JA REKRYTOINTIMALLI POHJOIS-KARJALAN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄSSÄ	10
5.1 Yhteistyö peruskoulujen kanssa	10
5.2 Opintojen aloitusvaihe	12
5.3 Ura- ja rekrytointiohjaus opintojen aikana	14
5.4 Opintojen päättövaiheen uraohjaus	17
6. TUETTU TYÖLLISTYMINEN	19
7. YHTEENVETO	20
8. POHDINTA	22
LÄHTEET	23
LIITTEET	25
Liite 1. Tiedonsiirtolomake	25

1 JOHDANTO

Aikuiseksi kasvaminen, oman elämän aloittaminen ja riippumattomuuden saavuttaminen on pitkä prosessi. Se on monelle tavallisellekin nuorelle vaikea, mutta erityisen vaikeaksi sen voivat kokea eri tavoin vammaiset tai vammautuneet tai muuten erityistä tukea tarvitsevat nuoret, joilla on kaiken kasvamiseen liittyvän problematiikan lisäksi kohdattavanaan oman vamman tai puutteen aiheuttamat rajoitukset. (Ikonen 2001, 222-223.)

Nuoruus on välivaihe lapsuuden ja aikuisuuden välillä, mutta selvää rajaa sille, milloin nuoruus alkaa tai loppuu ei ole olemassa. Suurin osa toisen asteen koulutuksessa olevista opiskelijoista on nuoria, juuri aikuistumassa olevia henkilöitä. Koulutus päättyy useimpien kohdalla samaan aikaan kuin siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen on ajankohtainen. Aikuistuminen tarkoittaa siirtymistä aikuisen rooliin. Nuori astuu aikuisen maailmaan ottamalla yhä suuremman fyysisen, psyykkisen ja taloudellisen vastuun omasta elämästään. (Mänty 2006, 73-74.)

Vaikka vammaisen yksilön elämänsäkaareen liittyvät kehitystehtävät ovat samat kuin muidenkin, voi aikuisuuteen siirtyminen olla vammaiselle nuorelle monin verroin vaikeampaa. Vamma tai sairaus saattaa vaikeuttaa tai rajoittaa sosiaalisia suhteita, urasuunnitelmia, ammatti- ja opiskeluvaihtoehtoja ja sopivan työn löytymistä. Vaikka itsenäistyminen onkin luonnollinen tapahtuma, saattaa se usein vaatia vammaisen nuoren kohdalla myös ulkopuolista tukea. (Mänty 2006, 74.)

Opiskelijoiden erilaisuus otetaan huomioon lainsäädännössä. Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998, § 20) sanoo ”erityisiä opetus- ja oppilashuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Opiskelijalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma”. Lisäksi asetus ammatillisesta koulutuksesta (811/1998, § 8) edellyttää, että opetusta mukautetaan siten, että erityistä tukea tarvitseva opiskelija saavuttaa mahdollisimman suuressa määrin saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa.

Nuori ohjaa omaa elämäänsä tekemällä erilaisia valintoja ja toimimalla niiden mukaan. Tämä oman elämän ohjaaminen tapahtuu niissä puitteissa, jonka yhteiskunta ja kehitysympäristö tarjoavat. Täten ympäröivä maailma luo erilaisia haasteita ja rajoituksia nuoren valinnoille. Samoin hänen aikaisemmat valintansa voivat ohjata ja rajoittaa valinnanmahdollisuuksia. (Lappalainen 2001, 22.) Tässä kehittämishankkeessa on tavoitteena selvittää, mitä ovat ura- ja rekrytointipalvelut yleisessä ammatillisessa oppilaitoksessa erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan työllistymisen tukemisen kannalta. Teoriaosassa pohditaan, mitä on ammatillinen erityisopetus sekä myös mitä ovat ura- ja rek-

rytointipalvelut erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kannalta. Toisessa osassa esitetään erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan ura- ja rekrytointimalli Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymälle. Siinä selvitetään, mitä ovat ne toimenpiteet, joiden avulla erityistä tukea tarvitseva opiskelija sitoutetaan opintoihin ja opintojen päättyessä autetaan työllistymään tai jatkamaan opintojaan.

2 AMMATILLINEN ERITYISOPETUS

Kaikilla opiskelijoilla on ammatillisen koulutuksen tavoitteena hyvä elämä. Se voi olla työllistyminen koulutuksen jälkeen tai se voi olla jatko-opintoihin sijoittuminen. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla näiden tavoitteiden toteutumiseen tarvitaan yksilöllisiä tukitoimia. Oppilaitosten sisällä eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja tukitoimia tulee kehittää. Samoin on kehitettävä kotien ja muiden ulkopuolisten tahojen kanssa tehtävää yhteistyötä, tavoitteena on opiskelijan myönteisen kehityksen tukeminen ja terveen itsetunnon vahvistaminen. Erityisenä tavoitteena tulee olla tasa-arvon edistäminen koulutuksessa, työelämässä ja yhteiskunnassa. (Honkanen 2006, 36; Virtanen & Miettinen 2003, 88.)

Ammatilliselta koulutukselta vaaditaan nykyisin entistä enemmän joustavuutta ja mukautumista erilaisten opiskelijoiden tarpeisiin. Voidaan ehkä sanoa, että ammatillinen koulutus on tehnyt parhaansa vastatakseen näihin haasteisiin: erityisopetusta saavien opiskelijoiden määrä on lisääntynyt, opiskelijahuoltohenkilöstön määrä on kasvanut ja yleinen kiinnostus oppimisvaikeuksia kohtaan on lisääntynyt. Erilaiset opetusmenetelmät, oppimisympäristöt ja oppimistyylien miettiminen sekä opintojen yksilöllisyys ovat arkipäivää ammatillisessa koulutuksessa. (Miettinen 2002, 18.)

Ammatillisen erityisopetuksen tavoitteet on kirjattu lainsäädäntöön ja opetussuunnitelmien perusteisiin. Tavoitteet voidaan jakaa kolmeen ryhmään: opiskelijoiden sijoittuminen työelämään, elämäntaitojen kehittyminen ja jatko-opintokelpoisuus. Yksilöllisyyden vaatimus näkyy myös koulutuksen tavoitteiden asettamisessa. Yksilöllisyyden merkitys korostuu entisestään erityisopetuksessa. Tavoitteena on taata jokaiselle opiskelijalle mahdollisuus ammatin ja työn oppimiseen, oman elämän hallinnan kehittymiseen ja yhteiskuntaan sijoittumiseen opiskelijan omista edellytyksistä ja lähtökohdista käsin. (Mänty 2006, 75-76.) Integriteetin periaate kytkeytyy erityiskasvatuksen ihmiskäsitykseen, jonka mukaan jokainen ihminen on ainutlaatuinen ja ehjä kokonaisuus. Tätä kokonaisuutta ei saa koskea eikä särkeä. Itsemääräämisoikeuden kanssa integriteetin periaate tarkoittaa, että ihmisellä on oikeus elää omaa elämäänsä ja olla aktiivisesti mukana kaikissa häntä koskevissa

asioissa. Siksi opiskelijan itsensä suostumus ja myötävaikutus erityispedagogisia ratkaisuja tehtäessä ovat toimenpiteiden välttämättömiä edellytyksiä. (Hautamäki, Lahtinen, Moberg & Tuunainen 2003, 80.)

Erityistä tukea opintoihinsa opiskelija saa oppilaitoksen omilta asiantuntijoilta. Ammatillisissa oppilaitoksissa toimii erilaisin kokoonpanoin muodostettuja opiskelijahuoltohenkilöstöryhmiä. Niiden tehtävänä on tukea oppimista, lisätä psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Opiskelijahuoltohenkilöstöön voivat kuulua rehtori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, kuraattori, terveydenhoitaja, psykologi, asuntolanhoitaja, oppilaitospastori ja sosiaalityöntekijä. Näin opiskelijahuollon tarjoama tuki erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle on moniammatillista tukea, jossa jokainen jäsen auttaa opiskelijaa oman osaamisensa pohjalta, opettajan tuki on lähinnä erityisopetuksellista tukea. Voidaan kuitenkin todeta, että olipa erityisopetuksen toteuttamistapa millainen hyvänsä, tärkeintä on, että tukeminen tapahtuu suunnitelmallisesti ja tuen tarvetta seurataan säännöllisesti. (Honkanen 2006, 34-35.)

Yhteiskuntaan integroituminen koostuu useista eri tekijöistä, kuten työllistyminen, asuminen ja sosiaaliset suhteet. Ammatillisen erityisopetuksen päämääränä on tukea tätä integroitumista mahdollisimman monipuolisesti, yksilöllisesti ja joustavasti. Työelämään siirtyminen on elämänmuutos, joka vaikuttaa nuoren ihmisen elämään monella tavalla ja heijastuu arkipäivän toimintoihin. Ammattiin ja työhön opettaminen ovat ammatillisen koulutuksen perinteisintä toimintaa. Tavoitteena on, että opiskelija oppii sekä ammatin perusvalmiudet että työelämässä tarvittavia yleisiä työnteon valmiuksia. (Mäntö 2006, 84-85.) Opetuksen suunnittelussa niin perusopetuksessa kuin toisella asteellakin on olennaista, ettei tavoitteita rajata perinteiseen koulukasvatukseen ja oppiainekeksiseen ajatteluun, vaan jokaiselle opiskelijalle pyritään tarjoamaan hänelle sopivia integroituja oppikokonaisuuksia. Vain näin voidaan riittävästi ottaa huomioon opiskelijan kokonaispersoonallisuuden kehittäminen. (Ikonen 2001, 223.)

2.1 Erityisen tuen tarpeen käsite

Erityisopetus tarkoittaa Honkasen (2006, 31) mukaan ”erityistä tukea opinnoissaan tarvitsevan oppilaan / opiskelijan tukemista erilaisin pedagogisin keinoin hänen opintojensa aikana”.

Erityisen tuen tarpeen käsite on siis avaintermi, kun perustellaan yksilön oikeutta saada erityistä tukea tai erityisopetusta. Huomio on haluttu kiinnittää siihen, että erityisen tuen tarpeen määrittely tulisi perustua kasvatuksellisten ja kehityksellisten perusteiden huomioimiseen lääketieteellisen

diagnosoinnin sijasta. Erityisen tuen tarpeen käsite on käytössä maailmanlaajuisesti, kun puhutaan oppilaista, joilla on oppimisvaikeuksia. Käsite pitää sisällään laajan joukon erilaisia oppimisen ongelmia tai vammoja. Termiä käytettäessä korostetaan tarvetta kehittää kasvatuksellista tukea yksilön eri elämän vaiheet kattavaksi jatkumoksi. Tavoitteena on yksilön ja ympäristön välinen vuorovaikutus, jossa pyritään löytämään tasapaino yksilön voimavarojen ja tarpeiden sekä kasvuympäristön puutteiden välille. (Lappalainen 2001, 57- 59.)

Erityisen tuen tarpeen käsite sisältää ajatuksen siitä, että tuen tarpeen aste ja muodot vaihtelevat. Tästä on seurauksena se, että koulutuksen pitäisi pystyä joustavasti reagoimaan yksilön sen hetkiseen kehitysvaiheeseen. On myös muistettava, että koulutus on vain yksi oppilaan kehitykseen vaikuttava resurssi, joten laaja-alainen moniammatillinen yhteistyö on välttämätöntä. (Lappalainen 2001, 59–60.)

Ristiriita, joka liittyy erityisen tuen tarpeen määrittelyyn, liittyy normaaliuden määrittämiseen. Kun osa oppilaista määritellään erityistä tukea tarvitseviksi, heidät luokitellaan poikkeaviksi. Poikkeavaksi nimeäminen ja erityisen tuen tarpeen tunnustaminen määräytyvät sen kulttuurin ja yhteisön mukaan, jossa eletään. Poikkeavuuden raja on lisäksi liukuva ja sopimuksenvarainen. Joidenkin tutkijoiden mukaan erityisen tuen tarpeen käsite on ongelmallinen myös siksi, koska se antaa kuvan erityistä tukea tarvitsevista oppilaista tietyiltä ominaisuuksiltaan homogeenisena joukkona. (Lappalainen 2001, 62–66.)

2.2 Integraatio ja inklusio

Integraation lähtökohtana on yksilön kunnioittaminen. Jokaisella ihmisellä on oikeus tehdä valintoja omassa elämässään. (Honkanen 2006, 31) Erityisopetus ammatillisessa oppilaitoksessa tulee toteuttaa ensisijaisesti integraation periaatteita noudattaen. Silloin jokaisella opiskelijalla on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua koulutukseen sekä työhön. Integraatio koulutuksen näkökulmasta on siis sitä, että erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat opiskelevat samoissa ryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa. Jos opiskelijan kannalta tarkoituksenmukaisinta on antaa opetusta erityisopetuksen ryhmässä, on se mahdollista. (Honkanen 2006, 34.)

Koulutuksessa normalisaation periaatteiden toteuttamiseen on jo useiden vuosien ajan pyritty integraation avulla. Normalisaation periaatteiden soveltaminen on tuonut integraation avulla toimintamalleja, jotka ovat lisänneet vammaisten henkilöiden elämänsisältöä ja itsenäisyyttä, mikä on mer-

kinnyt myös mahdollisuutta oman elämänuran rakentamiseen. Koulutuksellinen integraation tavoitteena on ollut synnyttää opiskelijoiden yhdessä opettamisen myötä yhteistoimintaa, mikä luo pohjaa ihmisten tasa-arvolle yhteisessä yhteisössä. Opiskeluaikaisen integraation päämääränä on pidetty sosiaalista ja aikuisiässä yhteiskunnallista integraatiota. Integraatio-käsite on nähty kaksitahoisesti joko hallinnollisena vähiten rajoittavan oppimisympäristön järjestämisenä tai laajana kasvatuskäsytymyksenä, jonka mukaan vammaiset eivät tarvitse integraatiota vaan heidän tarpeitaan vastaavaa tasa-arvoista opetusta. Tämä inklusio-ideologia ei edellytä enää opiskelijoiden luokittelua ja leimaamista koulutuksen organisoimiseksi. (Pöllänen 1998, 12.)

Inklusio laajassa merkityksessään tarkastelee opiskelijan ja hänen ympäristönsä vuorovaikutuksen näkökulmasta sitä, miten oppimisen esteitä voidaan poistaa tai vähentää. Esteet voivat liittyä esimerkiksi opiskelijan vammaisuuteen tai alkuperään tai ne voivat olla koulutusjärjestelmän sisäisiä. Yksi esimerkki tällaisista esteistä ovat opetusmenetelmät, jotka eivät ota huomioon opiskelijoiden erilaisuutta. Esteitä voivat olla myös opetussisällöt, jotka eivät ole mielekkäitä tai jopa koulun asenne erilaisuutta kohtaan. Inklusio voidaan siten nähdä opetuksen tavoitteiden, sisällön ja menetelmien tarkasteluna ja muokkaamisena paikallisiin olosuhteisiin sopiviksi. Tavoitteena on, että opetus on joustavaa ja ottaa huomioon kaikki opiskelijat kohdellen heitä tasapuolisesti ja kunnioittaen. (Väyrynen 2001, 18.)

Inklusion periaatteiden mukaan opiskelijoiden erilaisuutta käytetään oppimisen ja opettamisen lähtökohtana, ei poikkeuksena. Sellaiset opetus- ja oppimismenetelmät, jotka vastaavat opiskelijoiden tarpeisiin ja hyödyntävät heidän taitojaan, antavat myös opettajalle mahdollisuuden tukea eniten tukea tarvitsevia opiskelijoita. (Väyrynen 2001, 23.)

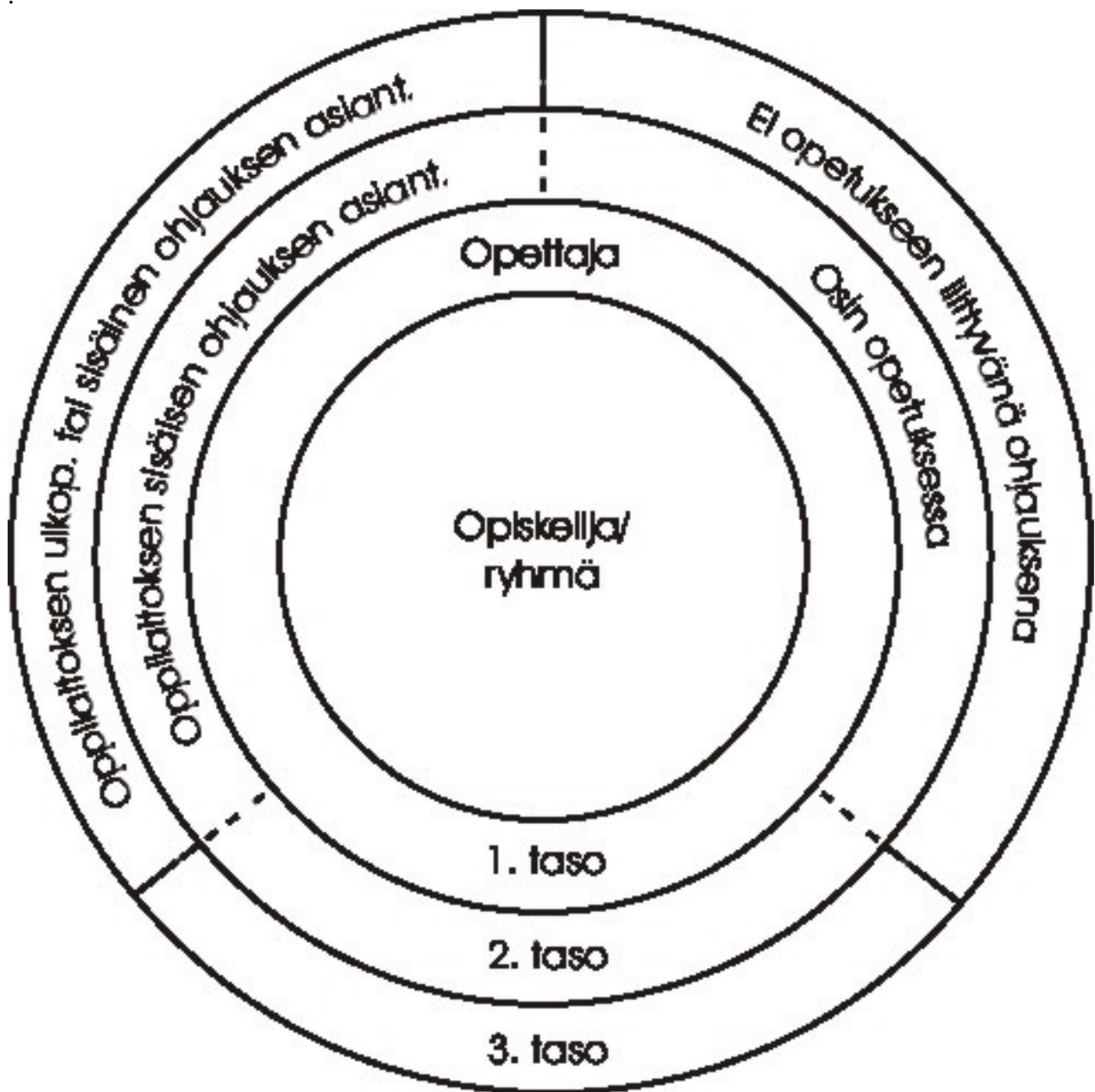
Aina täytyy muistaa - olipa opiskelijan erityisopetuksen toteuttamistapa millainen tahansa - että tärkeintä on se, että opiskelijan tukeminen on suunnitelmallista, tukea on riittävästi ja sen antamisen toteutumista seurataan säännöllisesti. Tukitoimien lähtökohtana on aina HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. (Honkanen 2006, 35.)

3 URA- JA REKRYTOINTITOIMINTA

Sanalla ura on perinteisesti tarkoitettu pitkähkön ajan kuluessa kerääntynyttä työkokemusta. On puhuttu uraputkesta, jossa edetään yhä vaativampiin tehtäviin samantyyppisellä toimialalla ja lopulta edessä häämöttää eläke. Nykyisin uraputken tilalle on kuitenkin tullut urapolku, joka tarjoaa yksilölle useita erilaisia vaihtoehtoja ja haaroittumia – urapolku on monien mahdollisten polkujen verkosto, jossa vastuu omista reittivalinnoista korostuu entistä enemmän. Nykyaikainen urasuunnittelu on kokonaisvaltaista uran ja elämänsuunnittelua, jossa keskeisiä tekijöitä ovat ennalta-arvaamattomuus, epävarmuus, muutos ja joustavuus. (Lampikoski 1998: 9-11.)

Valintataitojen, oman toiminnan suunnittelu ja suunnitelmien toteuttamisen merkitys korostuu yksilön koko elämää leimaavana ja hänen työskentelytaitojaan luonnehtivana tekijänä. Koulun odotetaan tuottavan valmiuksia, joiden avulla selviytyvät nopeiden muutosten maailmassa. Työelämään valmentautumisessa tärkeäksi tekijäksi on noussut omien kiinnostusten, vahvuuksien ja osaamisen tunnistaminen. Niiden pohjalle on mahdollista rakentaa laaja-alainen ja joustavasti kehittyvä valmius toimia monissa erilaisissa työtehtävissä. Omat valinnat edesauttavat itseohjautuvuuden parane- mista. Tärkeää on, että opiskelijalla on mahdollisuus pohtia erilaisten vaihtoehtojen merkitystä riit- tävän tietoaineksen pohjalta. Siinä opiskelija tarvitseekin tuekseen perinteisen ohjauksen rinnalla koko oppilaitoksen henkilökunnan asiantuntemusta. (Vuorinen ja Välijärvi 1994: 14-19.)

Ura- ja rekrytointitoiminta tarkoittaa opinto- ja työuran suunnittelua ja työllistymistä edistävää toi- mintaa, toisin sanoen ura- ja rekrytointipalvelujen tavoitteena on edistää oppilaitoksessa opiskelevi- en ja sieltä valmistuvien opiskelijoiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen siirtymistä. Ura- ja rek- rytointipalvelut ovat osa opinto-ohjausta, nimenomaan opiskelijoiden työllistymisen näkökulmasta tarkasteltuna. Niihin kuuluu urasuunnittelun ohjaus koko opiskelupolun ajalta: opiskelualan valin- taan, opiskeluajan työelämäorientaatioon ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyvä ohjaus. Oppilaitok- sen ura- ja rekrytointipalveluiden osa-alueita voivat olla yksilölliset neuvonta-, ohjaus- ja urasuun- nittelupalvelut, työnantajayhteyksien kehittäminen, työnvälitys, jatkokoulutukseen ohjaaminen, työssäoppimispaikkojen kehittäminen sekä yrittäjyyskasvatus. Ura- ja rekrytointitoimintaan kuuluu yhteistyö työnantajien ja työmarkkinoiden sekä koulutuksen muiden toimijoiden kanssa. Erityisen tärkeää on yhteistyö työhallinnon kanssa. Nuoria tulee tukea opiskelemaan työmarkkinoita varten ja etsimään yksilöllisiä ja joustavia ratkaisuja. Yrittäjyyttä ja ammatinharjoittajuutta tulee tuoda esille yhtenä tärkeänä työllistymisen väylänä. (Stenström, Pöyliö ja Valkonen 2002: 3; Haapakorpi 2006: 8, 17.)

Kuvio 1. Holistinen opiskelijakeskeinen ohjausmalli (Honkanen 2006, 53).

Holistinen ihmiskäsityksen perustana on ajatus siitä, että ihminen on kokonaisuus. Holistinen ohjausnäkemys sisältää ajatuksen yhteistyöstä oppilaitoksen sisäpuolella ja oppilaitoksesta ulospäin. Opinto-ohjaaja vastuussa ohjauksellisesta yhteistyöstä, jossa toimitaan moniammatillisesti opettajien ja muiden ammattilaisten kanssa. Holistisen ohjausmallin käyttö on yleistä. Malli sisältää kolme sektoria: opiskelijan kasvun ja kehityksen tukeminen, opintojen ohjaus sekä uran ja elämänsuunnittelun ohjaus. Lähimpänä opiskelijaa toimivat opiskelijan kanssa päivittäin toimivat opiskelijat, jotka ohjaavat opiskelijoita opetustyönsä ohessa. Toisella tasolla toimivat opinto-ohjaajat ja muut oppilaitoksen sisäiset asiantuntijat. Kolmannella tasolla toimivat oppilaitoksen sisäiset ja ulkoiset asiantun-

tijat, jotka eivät ole opetustyössä. Tavoitteena on, että kaikki tekevät yhteistyötä toistensa kanssa, jolloin ohjauksen eri alueet integroituvat. (Honkanen 2006, 52–53.)

Ammatillisen erityisopetuksen tavoitteet liittyvät kiinteästi opiskelijoiden työllistymisen tukemiseen, mutta myös itsenäistymiseen ja muun elämänhallinnan taitojen kehittymiseen. Ammatillisessa erityisopetuksessa itsenäistymistä pyritään tukemaan koko koulutuksen ajan, tavoitteena on opiskelijan kokonaisvaltainen kehittyminen. Valmistuessaan opiskelijan odotetaan olevan aikuinen mahdollisimman monella elämän osa-alueella. Koska sekä työhön sijoittuminen että itsenäistyminen ovat oleellisia tekijöitä aikuistumisessa, ovat oppilaitoksen toimenpiteet niiden tukemisessa merkittäviä tekijöitä koko aikuistumisen prosessin onnistumisessa. (Mänty 2006, 85–91.)

4 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Koulutus- ja työvoimapolitiikan yhteisenä tavoitteena on koko väestön hyvä koulutus pohja, ammatitaitoinen työvoima ja korkea työllisyysaste. Työelämä edellyttää, että työntekijöillä on hyvä peruskoulutus ja valmiudet ammatitaidon jatkuvaan kehittämiseen. Haasteena jo lähitulevaisuudessa tulee olemaan tilanne, jossa työmarkkinoille tulevat ikäluokat eivät riitä vastaamaan ammatitaitoisen työvoiman kysyntään. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003 – 2008 opetusviranomaisten vastuulla ovat nuorten koulutukseen ja koulutuksesta työelämään siirtymisen nopeuttaminen, koulutustakuun toteuttaminen ja opinto-ohjauksen kehittäminen. (Nuorten ohjauspalvelujen järjestäminen 2004, 13–14.)

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä on mukana laajassa itäsuomalaisessa ESR-hankkeessa, jota hallinnoi Kuopion yliopiston Minna Canth Instituutti. Osaava nuori työelämään -hankkeen tavoitteena on tukea nuorten sujuvaa siirtymistä peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen ja työelämään sekä lisätä kumppanuutta ammatillisten oppilaitosten ja työelämän välillä. Lisäksi hankkeessa toivotaan kehitettävän sellaisia pedagogisia innovaatioita, jotka edistävät ammatillisen koulutuksen pedagogisen toimintakulttuurin kehittymistä entistä yksilöllisemmäksi ja opiskelijälähtöisemmäksi. Kehittämiskohteiksi valittiin opiskelijahuolto, opinto-ohjaus ja ura- ja rekrytointipalvelut. Opiskelijahuollon osalta painottuvat ennaltaehkäisyyn ja nopean puuttumisen näkökulmat, opinto-ohjauksessa keskitytään vaihtoehtoisten opiskelupolkujen löytämiseen ja opiskelutaitojen ohjaukseen. Ura- ja rekrytointipalvelujen osalta painotetaan koulutuksen ja työelämän rajapinnan saamista saumattomaksi sekä työelämäyhteyksien kehittämistä.

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on täydentää Osaava nuori työelämään –hankkeessa kehitettyä mallia erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tarpeet huomioiden. Opiskelija, joka tarvitsee erityisopetusta selviytyäkseen opinnoistaan, tarvitsee usein tukea myös aikuistuuksaan. Onnistuneen aikuistumisen siirtymävaiheen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee kiinnittää huomio sekä yksilön itsensä että ympäristön tarjoamiin näkökulmiin. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan siirtymiä tukevien suunnitelmien tulee olla joustavia ja niissä pitäisi pystyä huomioimaan sellaiset odottamattomat tapahtumat, joilla voi olla merkittäviä vaikutuksia nuoren elämään. (Mänty 2006, 92.)

Siirtymiä suunniteltaessa mukana on aina koulutuksesta vastaavan henkilön lisäksi myös opiskelija ja tämän huoltaja sekä tarpeen mukaan eri alojen asiantuntijoita ja palvelujen tuottajia. Saavuttaakseen itsenäisyyden opiskelijan on tultava tietoiseksi omista vahvuuksistaan, muuta myös heikkouksistaan. Vastuun ottaminen edellyttää, että nuori on itse tietoinen niistä asioista, joissa hän tarvitsee tukea. Opiskelijan osallistuminen oman urasuunnitelman laadintaan opettaa häntä tiedostamaan omat vahvuutensa ja tuen tarpeensa. Kun koko koulutuksen ajan käydään keskustelua siitä, mitä tavoitteita nuorella on, helpottaa se siirtymistä koulutuksesta työhön ja itsenäiseen elämään. Koulutuksen merkitystä arvioitaessa on kuitenkin muistettava se, ettei yksikään oppilaitos voi määrättömästi vaikuttaa aikuistumisen siirtymän onnistumiseen. (Mänty 2006, 98.)

5 ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN URA- JA REKRYTOINTIMALLI POHJOIS-KARJALAN KOULUTUSKUNTAYHTYMÄSSÄ

5.1 Yhteistyö peruskoulujen kanssa

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (2003 - 2008) painotetaan vahvasti syrjäytymisen ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista. Tärkeäksi nähdään perusopetuksen ja ammatillisten oppilaitosten välinen yhteistyö perusopetuksen päättävien ja toisen asteen aloittavien nuorten siirtymisen joustavan toteutumisen kannalta. Yksilön elämänuran ja -laadun turvaamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi kehittämissuunnitelmassa on asetettu tavoitteeksi peruskoulun jälkeisten jatko-opintojen turvaaminen koko ikäluokalle. (Nuorten ohjauspalvelujen järjestäminen 2004, 12.)

Oman urapolun suunnittelu alkaa jo peruskoulussa. Yhdeksännen luokan aikana oppilaiden on tehtävä ratkaisuja, jotka voivat vaikuttaa merkittävästi heidän tulevaisuuteensa. Ohjaus on nostettu

keinoksi vastata oppilaiden lisääntyviin ja monipuolistuviin tarpeisiin koulutus- ja urapolun suunnittelussa. Ohjauksella pyritään ehkäisemään vääriä koulutusvalintoja, edistämään opiskelua ja tukemaan jatko-opintoihin hakeutumista. (Haapakorpi 2006, 21) Ohjauksellisuus on haasteellinen tavoite, sillä ohjauksessa on havaittu olevan vakavia puutteita sekä perus- että keskiasteella. On tullut esille, että nivelvaiheissa valintoja tehdään liikaa mielikuvien eikä niinkään tiedon ja kokemusten perusteella, jolloin seurauksena voi olla opintojen keskeytyminen tai opiskeluajan piteneminen toisella asteella. (esim. Numminen, Jankko, Lyra-Katz, Nyholm, Siniharju ja Svedlin 2002.)

Siirtymä peruskoulusta toiselle asteelle on erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle joko riski tai mahdollisuus. Siirtymän tukemisessa täytyy selvittää opiskelijan tarvitsema tuki kokonaisuudessaan, esimerkiksi tarvitaanko apuvälineitä ja millainen tuki on tarkoituksenmukaisinta. Tältä pohjalta voidaan laatia yksilöllinen siirtymäsuunnitelma, jonka toteuttamisesta ovat vastuussa sekä peruskoulu että vastaanottava oppilaitos. Yhteistyössä tarvitaan yhteisiä neuvotteluja, koulutuskokeiluja, tutustumista, vanhempainiltoja ja avoimia ovia. Yhteistyön ja siirtymäsuunnitelman tavoitteena on tukea erityisopiskelijan sujuvaa siirtymistä ja sitoutumista ammatillisiin opintoihin. (Honkanen 2006, 80-81.)

Markkinointi ja tiedottaminen

Nykyisin yhteistyö peruskoulujen kanssa on varsin toimivaa, mutta toki sitä voitaisiin lisätä. Ammatillisen koulutuksen esittely on painottunut peruskoulun 9. luokkaan, jolloin se voi olla osittain jollin myöhäistä. Tässä vaiheessa monet oppilaat ovat jo tehneet valintansa, mahdollisesti liian vähäisten tietojen perusteella. Perinteisesti opinto-ohjaajat ovat käyneet esittelemässä koulutusvaihtoehtoja 9.-luokkalaisten vanhempainilloissa, koulutusmessuilla ja muissa tapahtumissa. Oppilaille järjestetään mahdollisuuksia tutustua ammatilliseen koulutukseen erilaisten avointen ovien päivien aikana tai he ovat käyttäneet osan työelämään tutustumisjaksoistaan osallistumalla opetukseen jollain heitä kiinnostavalla alalla.

Erilaisten koulutusvaihtoehtojen esittely voitaisiin aloittaa jo alakoulun puolella. Hyviä kokemuksia on saatu erilaisista alakoululaisten ”pajapäivistä”, jolloin pienet koululaiset ovat käyneet ryhmissä tutustumassa johonkin heitä kiinnostavaan alaan puolen päivän ajan. Alan opiskelijat järjestävät tutustumispäivän ohjelman, joka yleensä sisältää työskentelyä alan työpajassa. Tärkeää on, että koululaiset saavat tehdä jotain sellaista, jonka he voivat viedä mukanaan omaan kouluunsa tai kotiinsa.

Joillakin aloilla on kokeiltu tutustumispäivien järjestämistä jo 7.-luokkalaisille. Oppilaitokseen on rakennettu tehtävärasteja, joissa koululaiset pääsevät kokeilemaan kädentaitojaan tai testaamaan

tietämystään alasta. Yläkoulun 8. luokalla ohjauksen tunneilla puhutaan ammateista. Oppilaiden mielenkiintoa saattaisi lisätä, jos oman oppilaanohjaajan lisäksi tunnilla olisi mukana ”ammattilainen”: alan opiskelija tai vastavalmistunut nuori työntekijä. Näin oppilaat saisivat varmasti ajanmuksista ja asiallista tietoa siitä, mitä mikäkin ammatti todellisuudessa on.

Tiedonsiirtolomake

Pohjois-Karjalan Ammattiopistossa on otettu käyttöön uusi tiedonsiirtolomake, joka tukee opiskelijoiden siirtymää peruskoulusta toiselle asteelle. Lomake on tarkoitettu täyttämään 9. luokan kevätlukukauden aikana siten, että se täytetään osaksi koulussa yhdessä oppilaanohjaajan, erityisopettajan tai luokanvalvojan kanssa ja osaksi kotona huoltajan kanssa. Lomake palautetaan siihen oppilaitokseen, johon opiskelija on hyväksytty.

Lomakkeen tavoitteena on helpottaa oppilaan siirtymistä uuteen oppilaitokseen. Siihen voi kirjata, mitä toiveita uudella opiskelijalla on, samoin kuin siitä käy ilmi, millaista tukea oppilas on mahdollisesti peruskoulussa saanut. Näin uusi oppilaitos voi jo ennen opiskelun alkamista miettiä, millaisia tukitoimia opiskelija tarvitsee ja miten parhaiten tuetaan häntä selviämään opinnoistaan ja lopulta valmistumaan ammattiin. (Liite 1)

5.2 Opintojen aloitusvaihe

Opiskelun sujumisen ja opintoihin sitoutumisen kannalta on tärkeää, että uusi opiskelija kiinnittyy oppilaitokseen. Tämän kiinnittymisen eteen tulisikin tehdä paljon työtä heti ensimmäisten päivien ja viikkojen aikana. Opintoihin sitoutuminen on ilmiö, joka on altis muutoksille. Opiskeluun sitoutuminen on opiskelijan itsensä tekemä päätös, johon vaikuttavat hänen elämäntilanteensa, yhteiskunnan rakennetekijät, opettajat, luokkatoverit ja oppilaitos. Kriittisintä aikaa opintoihin kiinnittymisen kannalta ovat ensimmäiset viikot. Opintojen alkuvaiheen ohjaukseen tulee kiinnittää riittävästi huomiota, jotta ehkäistään alkuvaiheen keskeyttämiset. (Honkanen 2006, 88)

Opiskelijan palauttama tiedonsiirtolomake on hyvä pohja opiskelijan kanssa käytävälle tulohaastattelulle. Tässä vaiheessa opiskelija tarvitsee riittävästi tietoa valitsemastaan alasta, opintojen sisällöstä sekä siitä, miksi joitakin tiettyjä asioita opiskellaan. Uusi opiskelija voi olla hyvin epävarma ja haluaa tietoa valintansa vaikutuksesta tulevan työn ja ammatin hallintaan.

Perehdyttämiskokous ja ryhmäytämispäivät

Kokemus on osoittanut, että opinnot on hyvä aloittaa jonkinlaisella perehdyttämiskokouksella omaan alaan, oppilaitokseen ja tulevaan ammattialaan. Ensimmäisen kokouksen aikana uudet opiskelijat ovat pääosin oman ryhmänohjaajansa ohjauksessa. Vähitellen he tutustuvat talon tavoille ja alkavat jo ehkä käydä läpi ammatillisia opintoja. Suotavaa olisi, että he pääsisivät jo käytännössä kokeilemaan, millaisia alan työtehtävät voivat olla.

Ryhmänohjaaja tekee opiskelijoiden tulohaastattelut mahdollisimman pian koulun alettua. Näissä keskusteluissa on mahdollista selvittää monia asioita, jotka vaikuttavat opiskelijan sitoutumiseen ja motivaatioon. Keskusteluissa myös yleensä selviää, tarvitseeko opiskelija erityistä tukea opinnoissaan. On myös hyvä ajatus viedä opiskelijat päiväksi tai kahdeksi pois oppilaitoksesta toisenlaiseen ympäristöön. Ryhmäytämispäivien tavoite on, että opiskelijat tutustuvat toisiinsa ja ryhmänohjaajansa ja täten tuntevat kuuluvansa tiettyyn ryhmään. Epämuodollinen ympäristö saattaa myös edesauttaa luontevan keskusteluympäristön syntymistä ja silloin on mahdollista puhua monista vaikeistakin asioista.

Sitoutumista omaan koulutusalaan ja opintoihin lisää ammatti-identiteetin muodostuminen. Jo opiskelun aloitusvaiheessa olisi hyödyllistä kuulla, miten oppilaitoksesta valmistuneet nuoret ovat työllistyneet, millaisia tietotaitovalmiuksia heiltä odotetaan ja miltä työelämä näyttää vastavalmistuneen silmin. Parhaita asiantuntijoita näistä asioista kertomaan ovatkin alumnit, oppilaitoksesta valmistuneet nuoret työntekijät. Heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään kannattaa hyödyntää läpi koko opiskeluaikaa, myös aivan aloitusvaiheessa.

Oppimaan oppimisen kurssi

Pohjois-Karjalan Ammattiopiston kaikissa yksiköissä on otettu käyttöön uusi oppimaan oppimisen kurssi aloittaville opiskelijoille. Kurssilla on useita tavoitteita: ryhmänohjaaja oppii tuntemaan opiskelijansa, opiskelija ottaa vastuun omasta oppimisestaan, tunnistaa oman oppimistyylinsä ja löytää itselleen sopivia oppimis- ja opiskelutaitoja.

Kurssi toteutetaan heti ensimmäisen kokouksen aikana. Tarkoituksena on, että ryhmänohjaaja ottaa vastuun kurssin toteuttamisesta. Kurssin tavoitteet ja sisällöt sekä ehdotukset aihealueiden käsittelyyn löytyvät osoitteesta <http://virtuoosi.pkky.fi/minaoppijana/>

Kurssin aluksi on mahdollista tehdä myös erilaiset diagnostiset testit, jos niitä pidetään oppilaitoksessa tarpeellisina. Käytettävissä ovat ainakin Niilo Mäki –instituutin lukiseula- ja yksilötestit, matematiikan testi sekä englannin kielen lähtötasotesti.

Opinto-ohjaajan tunnit

Vaikka ryhmänohjaaja käykin perehdyttämisjakson aikana läpi monia opiskelukäytäntöihin liittyviä asioita opiskelijoiden kanssa, myös opinto-ohjaajaa tarvitaan. Henkilökohtaisen opinto-ohjauksen avulla opiskelija voi jäsentää elämäänsä ja käydä sisäistä arviointi-, muutos- ja vahvistusprosessiaan. Ohjauskeskustelujen avulla voidaan etsiä ratkaisuja arkipäivän ongelmiin ja keinoja opiskelijan tavoitteiden saavuttamiseen. Ohjauksessa voidaan myös ajatella olevan kyse nuoren toimintakyvyn tukemisesta. Toimintakyky on ihmisen kyky ja taito luoda, tunnistaa, tavoitella ja saavuttaa omia toiveita ja päämääriä elämänkulun aikana. Nämä taidot ovat keskeisiä erityisopiskelijan kykyjen kehittämisen kannalta, kun tavoitellaan sosiaalista integraatiota ja inklusiota. (Honkanen 2006, 85.)

Opinto-ohjaajan avulla opiskelija voi myös ryhtyä laatimaan itselleen urasuunnitelmaa. Siihen opiskelija kirjaa niitä ideoita ja ajatuksia, joita hänellä on opintojen alkuvaiheessa. Suunnitelmaa muokataan ja muutetaan opintojen edetessä ja ajatusten selkiytyessä. Tavoitteena on pohtia omia toiveita, vahvuuksia ja heikkouksia, jotka voivat vaikuttaa valintojen tekemiseen ja työuralle siirtymiseen.

5.3 Ura- ja rekrytointiohjaus opintojen aikana

Ura- ja rekrytointipalvelut eivät kohdennu pelkästään koulutuksen nivelvaiheisiin ja työelämään siirtymiseen, vaan niihin kuuluu urasuunnittelun ohjaus koko opiskeluajalta. Urasuunnittelun ja työllistymissuunnitelman tekemistä tulee tuoda esille sopivissa muodoissa ja määrin koko opintojen ajan ja kytkeä se opintojen suunnitteluun. Orientoitumista työnhakuun tai muihin työllistymisvaihtoehtoihin täytyy tehdä opintopolun kaikissa vaiheissa, sillä ne vaativat kypsytelyä. Erityistä tarvetta tähän on niillä aloilla, joilla ammattikuvat ja työllistyminen eivät etene selkeiden väylien kautta. (Haapakorpi 2006, 10.)

Työelämän ja ammatillisen oppilaitoksen välistä vuorovaikutusta voidaan toteuttaa monella tavalla. Ammatillisten aineiden opettajilla on yleensä hyvät yhteydet työelämään jo tehtävänsäkin vuoksi; työssäoppiminen ja opiskelijoiden työllistymistä edistävä toiminta ovat heidän kontaktialueensa työnantajiin. Yhteistyö työnantajien kanssa voi kattaa erilaisia tutustumistilaisuuksia ja tapahtumia,

joissa on mahdollisuus kontaktien luomiseen. Yhteistyö myös työmarkkinajärjestöjen kanssa tukee opiskelijoiden työllistymistä. (Haapakorpi 2006, 20.)

Työssäoppiminen

Opetussuunnitelmiin sisältyvät työssäoppimisen jaksot muodostavat suuren haasteen kaikille osapuolille. Kyse on tavallaan opiskelijan omasta valmiudesta siirtyä harjoittamaan taitojaan työelämän ehtoilla ja noudattamaan työpaikan sääntöjä ja vaatimustasoa. Opiskelijan tulee myös saavuttaa opettajan antamat oppimistavoitteet. (Antila 2003, 128.)

Ura- ja rekrytointipalvelujen näkökulmasta työssäoppiminen ja työelämäyhteyksien kehittäminen ovat ohjausjärjestelmän keskeisiä alueita. Työssäoppimisjaksojen aikana opiskelijat voivat kehittää työelämälähtöistä ammattitaitoa ja saada kokemusta valitsemansa alan työelämätodellisuudesta. Oikein valittu työssäoppimispaikka edistää opiskelijan työllistymistä ja helpottaa myös työnantajan näkökulmasta ammattitaitoisen työvoiman rekrytoimista. Työssäoppimisyhteistyön kautta oppilaitokset ja työnantajat voivat ennakoida tulevaisuuden koulutustarpeita. Pitää muistaa, että opiskelijoiden työelämävalmiuksien kehittämisen kannalta on olennaista, että myös opettajilla on ajantasainen käsitys oman alansa kvalifikaatiovaatimuksista ja tulevaisuudesta. (Stenström, Pöyliö, ja Valkonen 2002, 15-16.)

Erityistä tukea tarvitseva opiskelija tarvitsee tukea myös työssäoppimisjaksojen aikana. Työssäoppiminen tulee suunnitella ja toteuttaa yksilöllisesti huomioiden opiskelijan valmiudet ja tavoitteet. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan työssäoppimisjakson onnistumisen edellytyksiä ovat sopiva oppimisympäristö, ohjaavan opettajan riittävä tuki, työpaikkaohjaajan riittävä tuki sekä opiskelijalle sopivat työtehtävät. Onnistunut työssäoppiminen edellyttää hyvää etukäteissuunnittelua ja yhteistyötä. Opiskelijan tulee saada riittävästi valmennusta ennen jakson alkua ja hänen tulee saada tukea sekä oppilaitokselta että työssäoppimispaikan työntekijöiltä. Työssäoppimispaikkaa valittaessa tulisi ottaa huomioon opiskelijan mahdollisuus työllistyä yritykseen koulutuksen jälkeen. Työssäoppimisessa ja nuorten ammatillisiin perustutkintoihin liittyvissä näytöissä tulee myös muistaa, että erityistä tukea tarvitseva opiskelija näyttää aina osaamistaan eikä osaamattomuuttaan. Oppimisvaikeudet voivat näkyä myös työssä ja opiskelijaa pitääkin tukea myös näiden opiskelujaksojen aikana. Opiskelijalla on oikeus saada riittävästi tukea myös näyttöihin. (Honkanen 2006, 36, 115.)

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymässä on otettu käyttöön työssäoppimisen portaali, joka löytyy osoitteesta <http://top.pkky.fi/>. Sivustoon kirjataan kaikki työssäoppimissopimukset sähköiseen muotoon. Tavoitteena on, että sekä opiskelijat että työnantajat käyttävät sivustoa hakiessaan tai tarjotes-

saan työtä ja työssäoppimispaikkoja. Sivustolle opiskelijat voivat jättää oman sähköisen ansioluettelonsa. Sitä voidaan myös hyödyntää yhteydenpidossa työssäoppimista ohjaavan opettajan ja opiskelijan välillä.

Yrittäjyysopinnot

Vuonna 2006 tehdyn ura- ja rekrytointipalvelujen arviointiraportin mukaan opiskelijat kokivat yrittäjyyteen ohjaamisen huonoimmin toteutetuksi osioksi. Esimerkiksi käsi- ja taideteollisuusalan opiskelualojen ammattikuvat ovat laajat ja usein ansiotuloa voidaan hankkia vain yrittäjänä. Käsi- ja taideteollisuusalan työlle on kysyntää, mutta se ei ole selkeästi palkansaajan ansiotyötä suurissa yrityksissä. Yrittäjyys tulee ottaa esille jo ensimmäisen vuoden aikana, sillä sen kypsyttely vie aikaa. (Haapakorpi 2006, 9, 29.)

Ammatillisen koulutuksen lähtökohtana on työelämä ja ammatti sekä varsin monilla aloilla yrittäjyys työelämässä. Erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat saavat ammatillisten opintojen aikana tietoa työelämästä ja yrittäjyydestä. Koko maata tarkasteltuna ohjauksen antavat pääasiassa ammatinopettajat, koska se on integroitu ammattiaineiden opetukseen. (Honkanen 2006, 114.)

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymässä on kaikille opiskelijoille pakollisia yrittäjyysopintoja yhteensä viisi opintoviikkoa. Osa opinnoista toteutetaan yhteisten aineiden opetuksessa, osa on tarkoitettu toteutettavaksi ammatillisten opintojen sisällä. Yrittäjyysopintoihin liittyvää materiaalia ja opetussuunnitelma löytyvät osoitteesta

<http://www.pkky.fi/Resource.phx/pkky/projektit/yrittajyystiimi/yrittajyyspolku.htx>

Opinto-ohjaus

Osa opiskelijoista hahmottaa oman opiskelupolkunsa ja urasuunnitelmansa hyvin selkeästi, mutta suuri osa opiskelijoista tarvitsee jatkuvaa tukea ja ohjausta selvitäkseen eteen tulevista valinnoista ja opintopolun mutkista. Yksilölliset ohjaus-, neuvonta- ja urasuunnittelupalvelut ovat jokaisen opiskelijan oikeus. Opiskelun aikana annettava ohjaus tukee opiskelijan henkilökohtaista kasvua sekä turvaa osaltaan opintojen sujumista. Uraohjauksen tavoitteena on selkiyttää opiskelijalle hänen tavoitteitaan sekä oman ammattialan tuntemusta. Tärkeää on, että opiskelija myös pystyy jäsentämään, millaisia taitoja hän tarvitsee päästäkseen tavoitteeseensa.

Jos useammalla opiskelijalla on samansuuntaisia ongelmia, toiveita tai odotuksia, on pienryhmäohjaus mahdollista. Ryhmäohjaajan tunnilla on hyvä seurata ja kirjata hopsiin, henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan, opintojen etenemistä.

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän opinto-ohjaussuunnitelmasta selviää, mitkä ohjaukselliset toimenpiteet ovat kenenkin toimijan vastuulla. Ohjaussuunnitelma löytyy osoitteesta <http://www.pkky.fi/Resource.phx/pkky/intranet/opiskelijahuolto/yleista.htx>

5.4 Opintojen päättövaiheen uraohjaus

Vaikka urakasvatuksessa korostetaankin ammattia ja työtä vain osana yksilön elämää, on työmarkkinoille sijoittumista tukeva perus- ja jatkokoulutus merkittävä osa yksilön yhteiskuntaan integroitumista ja elämäntulkua. Tunnustettu tosiasia on, että työmarkkinoilta syrjäytyminen voi merkitä eriasteista kumuloituvaa syrjäytymistä myös muilta elämän osa-alueilta. (Pöllänen 1998, 139.)

Ammatillisen koulutuksen jälkeiseen siirtymävaiheeseen liittyy runsaasti yhteiskunnan taholta tulevia paineita. Tietynlaiset normatiiviset käsitykset hyvästä elämästä rakentuvat kulmakiville, jotka muodostavat jatkumon: ammatillinen koulutus - vakituinen työpaikka - perheen perustaminen. On pidetty tärkeänä, että nämä kaikki asiat saavutetaan tietyssä järjestyksessä. Nuoret itsekin pitävät työelämään siirtymistä keskeisenä aikuisuuden kriteerinä. (Pöllänen 1998, 87.)

Onnistunut siirtymä koulutuksesta työhön on siis yksi tärkeimmistä aikuistumisen prosessiin liittyvistä siirtymävaiheista. Puutteellinen tiedonsiirto oppilaitoksen ja työpaikan välillä saattaa kuitenkin olla merkittävä työllistymistä estävä tekijä. Tämä tarkoittaa, että varsinkin ammatillisen erityisopetuksen piirissä tulee kiinnittää erityistä huomiota opiskelijoiden työelämään integroitumiseen. Ihanteellista olisi, jos oppilaitoksilla olisi erillisresurssi erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin ja työelämän kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Heikkilä 2002, 35.)

Vuonna 2003 valmistuneessa OECD:n arviointiraportissa todetaan, että hyvin toimivat tiedotus-, neuvonta- ja ohjauspalvelut ovat elintärkeitä koulutus- ja työmarkkinoille niiden toimivuuden ja tuloksellisuuden kannalta. Raportin mukaan työmarkkinoille siirtyvät nuoret tarvitsevat urasuunnittelua tukevia tietoja ja taitoja. Turhan usein ohjaus keskittyy yksittäisiin valintatilanteisiin, jolloin elinikäiseen urasuunnitteluun liittyvät valmiudet jäävät vähälle huomiolle. (Nuorten ohjauspalvelujen järjestäminen 2003, 15.)

Vaikka urasuunnittelun käsitteeseen kuuluukin suunnan ja tarkoituksen etsiminen koko elämälle ja se on koko opiskeluajan jatkuva prosessi, uraohjaus ammatillisessa koulutuksessa painottuu viimei-

selle opiskeluvuodelle. Useilla aloilla myös työssäoppimisen osuus opinnoista lisääntyy valmistumisen häämöttäessä. Viimeisten työssäoppimispaikkojen valinnassa kannattaakin käyttää harkintaa, jotta mahdollisimman moni opiskelija voisi työllistyä työssäoppimispaikkaansa. Vajaakuntoisten ja erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työllistämiseksi olisi pohdittava, miten henkilön erityistarpeet voitaisiin ottaa huomioon työjärjestelyissä. Työpaikkojen räätälöinti erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tarpeisiin sopivaksi vaatii työnantajien asenteisiin vaikuttamista ja usein pitkäjänteistä työtä. (Heikkilä 2002, 35.)

Pöllänen tutkimus vuonna 1998 käsitteli työvaltaisella erityislinjalla opiskelleiden uraa ja elämäntulkua. Hänen haastattelemistaan nuorista puolet oli kokenut työelämään menon jännittävänä, osa jopa vaikeana. Lähes kaikki haastatellut olivat kokeneet työnhakutaitonsa puutteellisiksi. Pöllänen mukaan urakasvatusta ja integroitumista ajatellen tarvetta tuettuun ja systemaattiseen henkilökohtaiseen siirtymiseen on olemassa. Ohjaava tuki ja vaihtoehtoja luova informaatio saattaisivat poistaa niitä pelkoja, joita siirtymävaihe muuttuvien roolien ja tilanteiden myötä aiheuttaa. (Pöllänen 1998, 88-89.)

Jatko-opintoihin ohjaaminen

Opintojen loppuvaiheessa korostuvat ura- ja rekrytointipalvelujen kohteeksi perinteisesti ymmärretyt aihealueet, jotka ovat työelämään ja jatko-opintoihin ohjaaminen. Ohjaus voi olla siirtymävaiheeseen liittyvää tiedottamista, motivointia ja kannustamista, tavoitteena on tukea opiskelijaa elämänmuutoksessa. Alan työllisyystilanteesta riippuen ohjaus voi painottua työelämään tai jatkokoulutukseen siirtymisen ohjaamiseen. (Stenström, Pöyliö, ja Valkonen 2002, 16.) Ammattikorkeakoulujen ja yliopiston tarjonnan lisäksi opiskelijoiden tulisi saada mahdollisuus tutustua ammattitutkintoihin ja oppisopimuskoulutukseen.

Työnhakukurssi

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän useissa oppilaitoksissa on jo otettu opetussuunnitelmaan työnhakuun valmentava kurssi. Kurssi on yhden opintoviikon laajuinen ja se toteutetaan ennen opiskelijoiden viimeistä työssäoppimisjaksoa. Kurssi jakaantuu kolmeen osaan: ensimmäisessä osassa keskitytään erilaisten työpaikkahakemusten ja ansioluetteloiden tekemiseen. Työpaikkahaastattelu on myös olennainen osa hakuprosessia ja siihen valmentaudutaan tekemällä yksilöllisiä haastatteluharjoituksia.

Kurssin toinen osa tehdään yhteistyössä työhallinnon kanssa. Opiskelijat vierailevat työvoimatoimistossa, jossa heidät perehdytetään työnhakuun ja esitellään muut palvelut, joita työvoimatoimistot

tarjoavat. Yhteistyö työvoimatoimiston kanssa ei ole uutta, mutta jo nuorten yhteiskuntatakuun myötäkin sitä on syytä tehostaa ja laajentaa. Mikäli nuorten työllistymismahdollisuudet halutaan turvata mahdollisimman kattavasti, on yhteistyö oppilaitosten ja työvoimatoimistojen kanssa välttämätöntä. Tiedon hallinta ja sen hakemisen taidot ovat moniulotteinen asia ja niitä koskeviin kehittämistarpeisiin törmää vasta silloin, kun kyseinen asia tulee ajankohtaiseksi. Hyvin tavallista on, että aikuinenkin tarvitsee työmarkkinoiden ja ammatti- ja koulutusvaihtoehtoihin tutustumista vasta siinä vaiheessa, kun jää työttömäksi. (Haapakorpi 2006, 66; Nuorten ohjauspalvelujen järjestäminen 2003, 35.) Tällöin työhallinnon palvelujen jonkinasteinen tuntemus auttaa etsimään ratkaisuja esille tuleviin ongelmiin.

Kurssin kolmas osa on yritysyhteistyötä. Opiskelijat tekevät vierailuita oman alansa yrityksiin tai yrittäjät tulevat oppilaitokseen kertomaan omasta alastaan. On tärkeää, että opiskelijat saavat todennukaisen kuvan siitä, millaisia tietoja ja taitoja heillä odotetaan olevan opintojen päättyessä ja heidän siirtyessään työelämään.

Työnhakukurssiin liittyy myös henkilökohtainen ohjaustuokio opinto-ohjaajan kanssa. Opiskelija ei saa kurssista suoritusmerkintää, ellei hän ole käynyt keskustelua jatkosuunnitelmistaan opinto-ohjaajan kanssa. Opintojen loppuvaiheessa voidaan hyödyntää myös pienryhmäohjausta tarvelähtöisesti.

6 TUETTU TYÖLLISTYMINEN

Tuettu työllistyminen tarkoittaa vammaisten henkilöiden sijoittumista palkkatyöhön tavallisille työpaikoille yksilöllisten tukitoimien avulla. tuettu työllistyminen mahdollistaa normalisaatioperiaatteen toteutumisen aikuisuuteen kuuluvassa työelämään osallistumisessa. Tuetun työllistymisen palvelut on tarkoitettu eri tavoin vammaisille henkilöille, joiden tuen tarve voi johtua erilaisista oppimisen vaikeuksista, liikunta- tai aistivammasta tai mielenterveysongelmista. Keskeistä on, että he tarvitsevat sellaista tukea, jota työhallinnon palvelut eivät sisällä. (Lehtinen 2001, 246-247.)

Tuetussa työssä tuen tarve voi kohdistua työllistymisen eri vaiheisiin. Sellaiset henkilöt kuten opiskelijat, joilla ei ole kokemusta työelämästä, tarvitsevat tukea jo omien työllistymistoiveiden selvittämisessä. Työpaikan hankkiminen on kuitenkin se vaihe, jossa lähes jokainen palvelun käyttäjä tarvitsee ulkopuolista apua ja tukea. Tämä tuki voi liittyä pelkästään omien voimavarojen kehittä-

miseen niin, että itsenäinen työpaikan hakeminen voisi onnistua. Monen kohdalla tuki tässä vaiheessa alkaa ensimmäisistä työntajakontakteista ja jatkuu aina sopivien työtehtävien suunnitteluun ja työsopimusasioiden selvittelyyn. Vammasta tai vaikeudesta riippuen henkilö voi tarvita tukea työtehtävien hallinnan saavuttamiseen tai ylipäättään työssäkäymisen vaatimusten saavuttamiseen. Yksilöllisyys on henkilön työllistymisen ja sen edellyttämien palvelujen suunnittelun lähtökohta. Suunnittelussa lähdetään liikkeelle henkilökohtaisen urasuunnitelman tekemisestä. Siinä kartoitetaan sitä ympäristöä, jossa henkilö elää ja toimii, selvitetään hänen vahvuutensa ja työllistymistoi-veensa. (Lehtinen 2001, 248-252.)

Erityispedagoginen osaaminen on työllistymisen tukemisen välttämätön edellytys. Näin erityisesti silloin, kun opiskelijalla on jonkinasteisia oppimisen vaikeuksia. Tällaiset opiskelijat tarvitsevat tukea työllistymisen kaikissa vaiheissa. Erityisen paljon tukea tarvitaan työtehtävien ja muiden työ-elämässä tarvittavien taitojen hallitsemisen saavuttamiseen. Keinoina voidaan käyttää järjestelmäl-listä opetusta, mukauttamista sekä avustamista. Tuetun työllistymisen palveluiden kysyntä kasvaa tulevaisuudessa, kun vammaisia nuoria opiskelijoita rohkaistaan entistä enemmän hakeutumaan tavallisille työmarkkinoille. Heidän uravalintaansa tulisi tukea järjestämällä riittävästi erilaisia työ-kokeiluja ja –harjoitteluita oikeilla työpaikoilla sekä kehittämällä opetussuunnitelmia vastaamaan yhä enemmän työelämän vaatimuksia. (Lehtinen 2001, 251-253.)

7 YHTEENVETO

Ammatillisen koulutuksen tuloksellisuutta arvioitaessa otetaan huomioon toiminnan taloudellisuus ja vaikuttavuus. Yksi vaikuttavuuden kriteeri taas on se, voiko yksilö käyttää työssään hyväkseen koulutuksessa hankkimiaan taitoja. Ammatillisen opetuksen ja myös erityisopetuksen tavoitteet liittyvät työllistymiseen ja elämänhallinnan taitojen tukemiseen ja kehittymiseen. Ne mielletään osaksi aikuistumisen kokonaisuutta ja oppilaitosten käytänteet ovat tärkeitä siirtymäprosessia edis-täviä toimenpiteitä. On kuitenkin muistettava, ettei oppilaitos yksinään voi vaikuttaa siirtymän on-nistumiseen. (Daavittila & Mänty 2001, 146-148.)

Honkasen tutkimuksen mukaan (2006, 122) opiskelijan työllistymiseen ohjaaminen ja tukeminen alkavat vasta viimeisenä opiskeluvuonna. Hänen haastattelemistaan opinto-ohjaajista ja erityisopet-tajista suurin osa katsoi, että erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työllistymisen ohjaus oli riit-tämätöntä. Opinto-ohjaajat ja erityisopettajat eivät myöskään olleet tyytyväisiä niihin toimintatapo-

hin, joita oppilaitoksissa oli käytössä. Olisikin tärkeää saada opetussuunnitelmiin selkeät kuvaukset siitä, miten oppilaitoksessa tuetaan erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita työllistymään ammatillisten opintojen aikana.

Opintojen aikana toteutettavat työssäoppimisjaksot liittyvät kiinteästi työllistymisen ennakoimiseen. Kuitenkaan esimerkiksi Honkasen tutkimuksen mukaan työssäoppimisjaksoja ei liitetty mitenkään opinto-ohjaukseen, vaikka ne ovat olennainen osa ohjauksen tavoitteita uravalinnan ohjauksen osalta. Honkanen katsookin, että näin piilo-opetussuunnitelman viesti työllistymiseen liittyen on se, ettei se olekaan tavoitteena. (Honkanen 2006, 150) Toivottavaa kuitenkin olisi, että varsinkin erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kohdalla työelämään siirtymistä voitaisiin tukea heti opintojen alusta lähtien ja työllistymisprosessikuvaus kirjattaisiin opetussuunnitelmaan. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työllistymistä edistämään tulisi luoda alueellisia ura- ja rekrytointipalveluja moniammatillisena yhteistyönä. Yhteistyötahoja voisivat olla koulutuksen järjestäjän lisäksi työelämän ja työhallinnon edustajat, KELA ja sosiaalitoimi. (Honkanen 2006, 151.)

Toistaiseksi tällaiseen rekrytointipalveluun ei kuitenkaan liene taloudellisia tai muitakaan resursseja, joten oman oppilaitoksen sisällä on pyrittävä järjestämään erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjauspalvelut niin, että heillä on realistinen mahdollisuus työllistyä tai jatkaa opintojaan. Jo se, että ohjaukseen liittyvät termit ja käsitteet auki kirjoitetaan, riittää näkemään, millaisia puutteita ohjauksessa on ja millaisiin seikkoihin tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan HOJKSiin tulee kirjata hänen yksilölliset työssäoppimisen tavoitteensa, niitä tulee seurata, arvioida ja tarvittaessa muuttaa. Työssäoppimista tulee tukea riittävästi – onnistunut työssäoppiminen on kuitenkin toistaiseksi keskeisin tekijä opiskelijan työllistymisen kannalta.

Kun erityisopetuksen rahoitusjärjestelmä mahdollisesti tulevaisuudessa muuttuu ja yleisiin ammatillisiin oppilaitoksiin tulee entistä haasteellisempia opiskelijoita, on hyvä olla olemassa malli, joka tukee myös näiden erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työllistymistä. Yhteiskunnan taloudellinen tilanne edellyttää, että tulevaisuudessa nuoret siirtyvät työmarkkinoille entistä varhemmin ja että aikuisväestö pysyy mukana työelämässä entistä pitempään. Yhtäkään ihmistä ei ole varaa jättää työmarkkinoiden ulkopuolelle, joten koulutukselle ja oppilaitoksille asetetaan yhä suurempia haasteita koko ikäluokan kouluttamiseksi ja työelämään saattamiseksi. Oppilaitosten on hyvä jo tässä vaiheessa varautua tuleviin muutoksiin ja vaatimuksiin.

Joissakin yhteyksissä on myös esitetty, että tulevaisuudessa yhä suurempi osa oppilaitosten rahoituksesta tulee tuloksellisuusrahan muodossa. Opiskelijoiden työllistyminen, tutkintojen läpäisyaste

ja opintojen keskeyttäminen ovat osa tuloksellisuusmittareita. Tämän voisi kuvitella johtavan siihen, että erityisopetuksen järjestämiseen ja erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työllistymiseen tukemiseen käytetään yhä enemmän sekä taloudellista että henkilöresurssia. Tarvitaan myös selkeä näkemys siitä, miten näihin tavoitteisiin voidaan päästä. Toivottavasti tämä ura- ja rekrytointimalli osaltaan helpottaa tavoitteiden saavuttamista.

8 POHDINTA

Tässä kehittämishankkeessa on ollut tavoitteena löytää keinoja helpottaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden urapolun suunnittelua, toteuttamista ja työllistymistä. Ikäluokkien pienentyessä maallamme ei ole vara jättää työelämän ulkopuolelle sellaisia henkilöitä, jotka jonkinasteisin tukitoimin pystyisivät työllistymään.

Peruskoulussa erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrä kasvaa vuosi vuodelta. On helppo päätellä, että suurin osa näistä oppilaista hakeutuu jatko-opintoihin ammatillisiin oppilaitoksiin. Miten ammatilliset oppilaitokset pystyvät vastaamaan kasvavaan erityistuen tarpeeseen, on vaikea kysymys. Tässä kehittämishankkeessa on pyritty esittämään hyviä käytäntöjä tähän kysymykseen vastaamiseksi. Ei ole mielekästä rakentaa rinnakkaista järjestelmää työhallinnolle vaan tarkoituksenmukaisinta lienee nostaa esiin niitä toimenpiteitä, joita eri oppilaitoksissa jo tehdään erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden työllistymisen tukemiseksi. Toimenpiteet eivät vaadi suuria taloudellisia panostuksia vaan lähinnä rohkeutta kokeilla erilaisia ratkaisuja erilaisten opiskelijoiden kanssa yksilöllisesti.

On tärkeää, että opiskelijan valmistuminen ja työllistyminen otetaan tavoitteeksi heti opintojen alusta alkaen. Vaikka työllistyminen tuntuukin ajankohtaiselta vasta opintojen loppuvaiheessa, se on pidettävä mielessä koko opintojen ajan ja ohjausta tulee suunnata sen mukaan. Olisi tärkeää luoda jokaiselle opiskelijalle henkilökohtainen urasuunnitelma, jossa huomioidaan jokaisen opiskelijan erityistarpeet ja henkilökohtaiset ominaisuudet, jotka saattavat vaikuttaa työllistymiseen.

Työssäoppiminen on merkittävin yksittäinen asia, jolla opiskelijoiden työllistymistä voidaan helpottaa ja tukea. Varsinkin erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla työssäoppimispaikkojen valintaan tulee kiinnittää erityistä huomiota. Työssäoppimisen onnistumiseksi on tärkeää, että työpaikalla on koulutettu työpaikkaohjaaja, joka osaa ottaa huomioon erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tarpeet.

LÄHTEET

Antila, J. 2003. Erityisoppilaan itsetunnon hyvä kehitys vaatii kasvattajien yhteistyötä. Teoksessa M. Jahnukainen, M. & Pynnönen, P.(toim.) Ammatillisen erityisopetuksen kentällä. Hämeen ammattikorkeakoulu, 123-129.

Asetus ammatillisesta koulutuksesta 1998 / 811.

Daavittila, O. & Mäntä, T. 2001. Ammatillinen erityisopetus. Teoksessa Jahnukainen, M. (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Lastensuojelun keskusliitto. Juva: WS Bookwell Oy, 138-148.

Haapakorpi, A. 2006. Ura- ja rekrytointipalvelut ammatillisissa oppilaitoksissa. Vuosina 2003- 005 toteutettujen ESR-rahoitteisten projektien arviointi. Opetushallitus.

Hautamäki, J., Lahtinen, U., Moberg, S. & Tuunainen, K. 2003. Erityispedagogiikan perusteet. Porvoo: WSOY

Heikkilä, S. 2002. Erityisopiskelijoiden työllistymisen tukeminen; kokemuksia Kiinto-projektista. Ammattikasvatuksen aikakausikirja 4/2002, 34-38.

Honkanen, E. 2006. Opinto-ohjaus ja erityisopetus. Asiakirja- ja haastattelututkimus opetussuunnitelman perusteiden mukaisesta opinto-ohjauksesta ammatillisessa erityisopetuksessa. Hämeen ammattikorkeakoulu.

Ikonen, O. 2001. Henkilökohtainen opetussuunnitelma. Teoksessa Ladonlahti, T., Naukkarinen, A. & Vehmas, S. (toim.) Poikkeava vai erityinen. Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Helsinki: Atena, 216-231.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998 /630.

Lampikoski, T. 1998. Urasuunnittelun opas – tulevaisuus mahdollisuutena. Porvoo: WSOY.

Lappalainen, K. 2001. Yläasteelta eteenpäin – oppilaiden erityisen tuen tarve peruskoulun päättövaiheessa ja toisen asteen koulutuksessa. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. N:o 71. Joensuun yliopistopaino.

Lehtinen, U. 2001. Erityispedagogiikka tasoittaa tietä työelämään. Teoksessa Ladonlahti, T., Naukkarinen, A. & Vehmas, S. (toim.) poikkeava vai erityinen. Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Helsinki: Atena, 246-257.

Manni, A. 2003. Ammattina ammattiopettaja. Teoksessa Jahnukainen, M. & Pynnönen, P.(toim.) Ammatillisen erityisopetuksen kentällä. Hämeen ammattikorkeakoulu, 111-115.

Mäntä, T. 2006. Koulutus integraation tukena. Teoksessa Ladonlahti, T. & Pirttimaa, R.(toim.) Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsinki: Yliopistopaino, 71-108.

Pöllänen, S.1998. Työvaltaisella erityislinjalla opiskelleiden ammatillinen ura ja elämänkulku. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja, N:o 44.

Stenström, M-L., Pöyliö, L. & Valkonen, S. 2002. Ura- ja rekrytointipalvelut toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa. Opetushallitus

Virtanen, P. & Miettinen, K. 2003. Opetussuunnitelman perusteista opetussuunnitelmaksi. Teoksessa Ikonen, O. & Virtanen, P. (toim.) HOJKS II. Yksilölliset opetussuunnitelmat ja opetus. Jyväskylä: PS-kustannus, 67-96.

Vuorinen, R. & J. Välijärvi 1994. Itsenäisiin valintoihin ohjaaminen. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Väyrynen, S. 2001. Miten opitaan elämään yhdessä? – Inklusion monet kasvot. Teoksessa Murto, P., Naukkarinen, A. & Saloviita, T. (toim.) Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 12-29.

LIITTEET

Liite 1. Tiedonsiirtolomake Pohjois-Karjala

Tiedonsiirtolomake 2007
LUOTTAMUKSELLINEN

TOISEN ASTEEN KOULUTUKSEEN SIIRTYMINEN

TIETOJA TULEVAN OPISKELIJAN KOULUNKÄYNNISTÄ

Tiedonsiirron tarkoituksena on tukea uutta opiskelijaa toisen asteen koulutuksessa.
Tiedot eivät vaikuta opiskelupaikan saantiin eivätkä arviointiin.

Ainoastaan opiskelijahuolto-
henkilöstön ja ryhmänohjaaji-
en käyttöön

1 Opiskelija	Sukunimi	Etunimet	
	Henkilötunnus	Puhelinnumero (koti)	Puhelinnumero (GSM)
	Opiskelijan osoite		
2 Huoltaja	Huoltajan nimi	Puhelinnumero (koti)	Puhelinnumero (GSM)
	Huoltajan osoite		
	Huoltajan sähköpostiosoite		
3 Aikaisempi koulutus	Peruskoulu, josta opiskelija tulee		
	Peruskoulun opinto-ohjaajan / luokanvalvojan / erityisopettajan nimi ja yhteystiedot		

OPISKELIJA JA LUOKANVALVOJA / ERITYISOPETTAJA / OPINTO-OHJAAJA TÄYTTÄVÄT YHDESSÄ

4 Opiskelijan opiskeluun vaikuttavat asiat (mm. opiskelutaidot, sosiaaliset taidot, ajanhallinta)	Asiat, joissa olen hyvä	
	Asiat, joissa haluan kehittyä	
	Toiveeni ja odotukseni	
5 Olen saanut	kyllä ☐	ei ☐

erityis- opetusta alaluokilla (1-6)	Millaista ja missä asioissa?					
6 Olen saanut erityis- opetusta yläluokilla (7-9)	kyllä ☐		ei ☐			
	Olen opiskellut erityisopetuksen pienryhmässä / erityisluokassa				kyllä ☐	ei ☐
	Minulle on laadittu HOJKS				kyllä ☐	ei ☐
	Olen opiskellut kaikki aineet yksilöllistetyksi				kyllä ☐	ei ☐
	Olen saanut laaja-alaista / osa-aikaista erityisopetusta				kyllä ☐	ei ☐
	Erittele yksilöllis- tetyksi /laaja- alaisessa erityis- opetuk- sessä opiske- lemasi aineet.	Missä aineissa	Yleisopetuksen suunnitelman mukaan	Yksilöllistetty opetus- suunnitelma	Arvio tuen tarpeesta 2. asteella	
			☐	☐	kyllä	ei
		☐	☐	☐	☐	
		☐	☐	☐	☐	
		☐	☐	☐	☐	
		☐	☐	☐	☐	
7 Muut saa- mani tuki- toimet	(mm. aineenopettajan antama tukiopetus / millaista, oppilashuoltopalvelut, tutkimukset, diagnoosit, koulun ulkopuoliset tahot)					

HUOLTAJA TÄYTTÄÄ

8 Huoltajan huomiot ja toiveet toi- selle asteelle	
---	--

9 Alle- kirjoitukset	Tähän lomakkeeseen kirjattuja tietoja luovutetaan ainoastaan sen oppilaitoksen opiskelijahuoltohenkilöstön ja ryhmänohjaajien käyttöön, johon opiskelija on ilmoittautunut. Annettuja tietoja käytetään suunniteltaessa opiskelijan opintoja, ohjausta ja mahdollisia tukitoimia. Lomake hävitetään ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen.	
	Mikäli opiskelija valitaan johonkin toiseen oppilaitokseen, tiedot voidaan siirtää ko. oppilaitoksen opiskelijahuoltohenkilöstölle	
	kyllä ☐ ei ☐	
	Paikka ja aika	Paikka ja aika
	. .20	. .20
Opiskelijan allekirjoitus	Huoltajan allekirjoitus	
Paikka ja aika		
. .20		
Koulun edustajan allekirjoitus		